

Cuprins

CAPITOLUL I. PATRIMONIUL ȘI FUNCȚIILE SALE	7
1. Noțiunea de patrimoniu	7
2. Teorii cu privire la patrimoniu.....	10
3. Elementele patrimoniului	22
4. Caracterele juridice ale patrimoniului	24
5. Funcțiile patrimoniului	33
CAPITOLUL II. CONȚINUTUL PATRIMONIULUI.....	38
1. Considerații generale	38
2. Drepturile patrimoniale.....	38
3. Obligațiile.....	46
CAPITOLUL III. DREPTUL DE PROPRIETATE	48
§1. Proprietatea și dreptul de proprietate	48
1. Considerente de ordin istoric	48
2. Proprietatea, în prezent.....	49
§2. Conținutul dreptului de proprietate.....	51
§3. Caracterele juridice ale dreptului de proprietate.....	56
§4. Formele dreptului de proprietate	59
1. Proprietatea privată.....	60
2. Proprietatea publică	87
§5. Modalitățile dreptului de proprietate	112
1. Proprietatea rezolubilă (revocabilă sau condițională).....	113
2. Proprietatea anulabilă	115
3. Proprietatea aparentă	115
4. Proprietatea comună	117
§6. Dezmembrămintele dreptului de proprietate	129
1. Dreptul de uzufruct.....	131
2. Dreptul de uz și de abitație	139
3. Dreptul de servitute	141
4. Dreptul de superficie	150

CAPITOLUL IV. MODURILE DE DOBÂNDIRE A DREPTULUI DE PROPRIETATE ȘI A ALTOR DREPTURI REALE	153
§1. Considerații preliminare	153
§2. Moduri de dobândire a dreptului de proprietate	153
1. Convenția sau contractul.....	154
2. Tradițiunea.....	155
3. Ocupațiunea (ocuparea).....	156
4. Hotărârea judecătorească	158
5. Accesiunea sau încorporația	159
6. Uzucapiunea	167
 CAPITOLUL V. APĂRAREA DREPTULUI DE PROPRIETATE ȘI A CELORLALTE DREPTURI REALE PRINCIPALE.....	172
§1. Mijloacele juridice de apărare a dreptului de proprietate	172
§2. Acțiunea în revendicare	174
1. Caracterele juridice ale acțiunii în revendicare.....	175
2. Titularii acțiunii în revendicare.....	176
3. Obiectul acțiunii în revendicare.....	178
4. Dovada proprietății asupra bunului revendicat	179
5. Efectele acțiunii în revendicare.....	180
6. Dreptul de retenție	182
§3. Formele acțiunii în revendicare	182
1. Acțiunea în revendicare imobiliară.....	182
2. Acțiunea în revendicare mobilă.....	183
 CAPITOLUL VI. DREPTUL DE PROPRIETATE ȘI EXIGENȚELE PROTECȚIEI MEDIULUI	186
§1. De la dreptul „exclusiv și absolut” la funcția environmentală a proprietății.....	188
§2. Indemnizarea sarcinilor privind protecția mediului.....	194
§3. Dreptul de proprietate versus dreptul la mediu?.....	196
 CAPITOLUL VII. POSESIA	199
§1. Caracterele posesiei	200
§2. Elementele posesiei	200
§3. Posesia și detenția precară	202

§4. Intvertirea detenției precare (a titlurilor)	203
§5. Posesia și proprietatea aparentă	204
§6. Dobândirea și pierderea posesiei	204
§7. Dovada posesiei	205
§8. Calitățile și viciile posesiei	206
§9. Efectele posesiei	208
§10. Apărarea posesiei prin acțiunile posesorii	211
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.....	215

Cuvânt-înainte

Cursul de față își propune să prezinte, într-o manieră accesibilă studenților în drept și nu numai, materia aferentă patrimoniului și proprietății. O atare problematică impune, în același timp, o rigoare științifică ridicată, cerută în mod natural, de complexitatea reglementărilor și a doctrinei în materie, dar și o perspectivă multidisciplinară a problematicii, din punct de vedere juridic și din punctul de vedere al celorlalte sfere ale cunoașterii și activității umane.

Și aceasta în condițiile în care, într-un context mai larg, atât patrimoniul, cât și proprietatea (și expresia sa juridică, dreptul de proprietate) reprezintă expresia unui fenomen social complex, și anume apropierea bunurilor în vederea satisfacerii unor necesități umane. Supuse în prezent unei duble presiuni – pe de o parte, din partea tradiției juridice, pe de altă parte, din parte fenomenului globalizării –, aceste două instituții fundamentale oricărui sistem de conviețuire au cunoscut transformări și adaptări succesive, legislațiile actuale nefiind decât expresia sintezei unei experiențe vechi de mai bine de 2000 de ani și, în același timp, un moment restrâns al unei evoluții constante și din ce în ce mai accelerate.

Din punct de vedere didactic, analiza și înțelegerea problematicii de față impun deopotrivă cunoștințe din partea introductivă a dreptului civil, ce face obiectul primului an de studiu al facultăților de drept, dar și capacitatea de a specula și anticipa concepte specifice din partea specială a materiei, relativă la obligații și mai ales la contracte. Iar aceasta, întrucât disjungerea materiei dreptului civil în categoriile specifice domeniului academic nu se poate face decât artificial, din considerente strict didactice, instituțiile, normele și principiile dreptului civil fiind legate în mod indisolubil.

Capitolul I

PATRIMONIUL ȘI FUNCȚIILE SALE

1. Noțiunea de patrimoniu

Patrimoniul constituie unul dintre cele mai importante concepte specifice dreptului civil, cu o aplicabilitate de anvergură generală în toate sferele de reglementare ale dreptului privat. Impunându-se, într-o formă sau alta, încă de la „începuturile dreptului”, mai precis în perioada în care, în cadrul statului roman antic, se considera că raporturile juridice au o natură sacră, conceptul de patrimoniu a transcens istoria pentru a se plasa la temelia sistemului juridic privat modern. Transmis, sub denumiri și accepțiuni diferite, de-a lungul unei perioade care a acoperit existența Imperiului Roman, dar și declinul și căderea acestuia, apoi epoca bizantină, epoca medievală și, nu în ultimul rând, Renașterea și iluminismul, patrimoniul, în forma sa modernă, își găsește temeiul existenței în Codul civil francez din anul 1804, care a constituit sursa de inspirație pentru marea majoritate a actelor normative de această natură din statele tributare sistemului de drept continental, deci inclusiv pentru Codul civil român de la 1864.

Analizată sub aspect teoretico-științific de-a lungul a mai bine de două veacuri, instituția patrimoniului a oferit, nu de puține ori, neașteptate oportunități cercetătorilor juriști, devenind, dintr-o instituție juridică tributară, la origini, unei orânduiri sociale specifice unei epoci de mult apuse, un instrument util, poate chiar esențial, al dreptului contemporan.

Expresie a avuției, a stăpânirii omului asupra a ceea ce îl înconjoară, patrimoniul a rămas și în prezent un element fundamental al personalității juridice a ființei umane. Deși, privit în sens strict juridic, acesta a fost și rămâne legat de ideea de proprietate (privată), încă de la începutul afirmării sale, jurisconsultii și filosofil dreptului l-au asociat întotdeauna cu ideea „avuției” sau chiar a „aproprierii” în sine, nu numai materială, ci și spirituală, nu numai a unui singur individ sau a familiei acestuia asupra averii lor, ci și a unui popor, a unei națiuni sau chiar a speciei umane în ansamblul său, asupra realității mediate sau imediate, cu tot caracterul de generalitate al acestor noțiuni. De la filosofii stoici ai Antichității târzii și primii părinți

ai bisericii creștine, la jurisconsultii bizantini și teoreticienii „luminilor”, teoria unui patrimoniu al cărui titular transcende ființa umană, văzută ca individ sau colectivitate restrânsă, cu interesele ei limitate în timp și spațiu, a constituit un subiect de dezbatere și o neconținută sursă de concepte și idei noi.

1.1. Din punct de vedere istoric, termenul „patrimoniu” provine din latinescul *patrimonium*, care desemna, în concret, averea unei familii, aflată sub stăpânirea sau „puterea” (*potestas*) unui cetățean roman (*pater familias*). Termeni cu conținut similar desemnau, de pildă, totalitatea sclavilor (*familia*, termen provenit de la *famulus* – sclav) sau totalitatea vitelor (*pecunia*, de la *pecus* – vită) stăpânite de un cetățean roman¹. Ulterior, în Evul Mediu târziu, același cuvânt desemna, în Italia, partea din domeniul feudal stăpânită de către biserică, adică bunurile „moștenite” de la Tatăl (Ceresc, de această dată), iar apoi, într-un sens oarecum laicizat, bunurile moștenite de o persoană de la tatăl său, pentru a se face distincția de cele moștenite de la mamă, desemnate de cuvântul *matrimonius*, transmis în franceza veche sub forma *matrimoine*; mult mai târziu, respectiv spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, termenul „patrimoniu” a dobândit semnificația curentă, de „ansamblu al bunurilor”² unei persoane. Așadar, pe bună dreptate, putem considera că, și din perspectivă istorică, termenul „patrimoniu” este polisemantic, mai multe accepțiuni diferite coexistând alături de cea juridică, suficient pentru a menține o stare de ambiguitate.

În accepțiunea contemporană curentă (comună majorității sistemelor de drept continental), prin patrimoniu se înțelege averea sau averea unei persoane.

1.2. În Codul civil român din 1864-1865, termenul „patrimoniu” era menționat în câteva articole³, dar, în lipsa unei definiții legale a noțiunii,

¹ A. Duțu, *Patrimoniul în dreptul civil și în dreptul mediului*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 29 și urm.

² D.A. Rey (Dir.), *Dictionnaire historique de la langue française*, Le Robert, Paris, 2008.

³ A se vedea, de exemplu, art. 781 C. civ. 1864 referitor la separația patrimoniului defunctului de acela al moștenitorilor; art. 1718 C. civ. 1864 care, deși nu utilizează explicit termenul „patrimoniu”, conținea o parte din elementele definiției ale acestuia atunci când

literatura juridică a impus definiția conform căreia „patrimoniul este totalitatea drepturilor și obligațiilor care au o valoare economică, aparținând unui subiect de drept”¹. Alți autori au recurs mai degrabă la anumite comparații, arătându-se că există o asemănare între patrimoniu și un registru contabil, întrucât, întocmai ca într-un astfel de registru, într-o rubrică sunt înscrise veniturile, iar în alta datoriile; o altă analogie plasează patrimoniul în raport cu un cont bancar curent, în care drepturile sunt înscrise la „credit”, adică la rubrica sumelor depuse, iar obligațiile la „debit”, adică la rubrica sumelor retrase, așa încât patrimoniul poate fi definit ca expresie contabilă a tuturor puterilor economice aparținând unui subiect de drept².

Într-o altă opinie, s-au inclus în definiția patrimoniului nu doar toate drepturile și obligațiile patrimoniale aparținând unei persoane, ci și bunurile la care se referă aceste drepturi³; suntem de părere, însă, că un atare punct de vedere rămâne criticabil, în condițiile în care nu se ține seama de faptul că patrimoniul, fiind o sumă de valori, este distinct de bunurile care îl compun, iar referirea la drepturi înseamnă includerea indirectă, dar implicită, a bunurilor la care acestea se referă, în cuprinsul noțiunii de patrimoniu⁴.

Codul civil român, intrat în vigoare la 1 octombrie 2011, oferă prima definiție legală a conceptului de patrimoniu în dreptul românesc; astfel, conform art. 31 alin. (1), „*orice persoană fizică sau juridică este titulară a unui patrimoniu care include toate drepturile și datoriile ce pot fi evaluate în bani și care aparțin acesteia*”.

În concluzie, putem spune că, **prin patrimoniu înțelegem totalitatea drepturilor și obligațiilor cu valoare economică ce aparțin unui subiect de drept.**

dispunea că „oricine este obligat personal este ținut de a îndeplini îndatoririle sale cu toate bunurile sale prezente și viitoare”.

¹ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, Ed. All Beck, București, 1998, p. 522; C. Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. All Beck, București, 2001, p. 6 și alții.

² G.N. Luțescu, *Teoria generală a drepturilor reale. Teoria patrimoniului. Clasificarea bunurilor. Drepturile reale principale*, București, 1947, p. 21.

³ Tr. Ionașcu, S. Brădeanu, *Drepturile reale principale în R.S.R.*, Ed. Academiei, București, 1978, p. 13.

⁴ C. Bîrsan, M. Gaiță, M.N. Pivniceru, *Drept civil. Drepturile reale*, Institutul European, Iași, 1997, p. 14.

Patrimoniul este distinct de bunurile care îl compun la un moment dat; el există indiferent de schimbările și modificările care se produc în legătură cu drepturile și obligațiile care-i alcătuiesc conținutul. În consecință, acesta este considerat a fi o universalitate juridică, în opoziție cu universalitatea de fapt, care nu este, în esență, decât o colecție de bunuri.

2. Teorii cu privire la patrimoniul

De-a lungul timpului, știința dreptului civil (și nu numai) a enunțat și a susținut mai multe ipoteze privind conceptul de patrimoniu, din dorința de a ajunge la o construcție teoretică apropiată cât mai mult posibil de necesitățile și cerințele practicii. În dreptul roman, după cum am arătat mai devreme, deși conceptul de patrimoniu era bine cunoscut și utilizat, nici legiuitorii, nici jurisconșulții vremurilor nu au simțit nevoia conceperii și elaborării unei definiții și a unei teorii unitare a patrimoniului în adevăratul sens al cuvântului. Prin urmare, numai în epoca modernă putem spune că doctrina a început să dezvolte aspectele teoretice privind această noțiune și, odată cu necesitățile sociale tot mai pregnante, s-au constituit bazele științifice ale teoriei patrimoniului, așa cum este cunoscută în prezent.

Se consideră că „actul de naștere” al dreptului civil modern îl constituie Codul civil francez din anul 1804. Totuși, în ceea ce privește conceptul de patrimoniu, instituție esențială a dreptului civil, și acesta se limitează la prevederi asemănătoare în spirit cu cele ale dreptului roman. Astfel, patrimoniul se regăsește, în principal, în cadrul reglementărilor privind bunurile, dar termenul în sine de „patrimoniu” este utilizat în mod excepțional, și numai pentru a desemna bunurile aparținând tatălui de familie (vechiul *pater familias* din dreptul roman), transmise pe cale succesorală, sub forma unui *patrimoine* (*pater-moine*). Această accepțiune a patrimoniului, foarte restrictivă și caracterizată printr-un subiectivism accentuat, este criticabilă deoarece, în primul rând, nu cuprinde în înțelesul său și datoriile titularului său și, în al doilea rând, nu îl desemnează ca fiind o universalitate juridică aparținând unei persoane, ci doar o universalitate de bunuri (de fapt) ce se transmite prin anumite mijloace specifice.

Având în vedere aceste considerente, vom prezenta succint, în cele ce urmează, principalele teorii ce au fost formulate în doctrina juridică a ultimelor două secole, având ca obiect patrimoniul; precizăm că vom trata

aceste teorii din perspectiva influenței lor asupra gândirii juridice contemporane, reflectată în doctrină, dar și în opera de legiferare.

2.1. Teoria „clasică” a patrimoniului

Ca primă (sub aspect cronologic) încercare de teoretizare și definire a conceptului de patrimoniu, teoria „clasică”, „personalistă” sau a „patrimoniului-personalitate”, după cum mai este cunoscută, se datorează juriștilor francezi Ch. Aubry și Ch. Rau, la baza căreia se află studiul realizat asupra Codului civil francez, elaborat de către profesorul german K.S. Zachariae¹ de la Universitatea din Heidelberg. Acesta a pornit de la analiza evoluțiilor dreptului succesoral francez, studiu demarat odată cu apariția reputatului Cod civil din anul 1804, care se aplica și în unele landuri germane începând cu anul 1811. Spre deosebire de reglementările specifice „vechiului regim” al regalității franceze, conform cărora bunurile defunctului se transmiteau către eredi în funcție de natura lor (făcându-se astfel distincție între bunurile proprii, bunurile achiziționate sau dobândite și bunurile mobile) și, în același timp, numai bunurile mobile erau afectate plății datoriilor, codul napoleonian, prin preceptele sale inovatoare, supune întregul ansamblu al bunurilor succesoriale aceluiași regim juridic, toate acestea garantând plata datoriilor.

Plecând de la asemenea considerente și analize (revoluționare pentru momentul respectiv) profesorul Zachariae a formulat o teorie care a dus la extinderea aplicabilității acestui concept, considerând că acest ansamblu de bunuri reprezintă un tot unitar, ce include atât bunurile, cât și datoriile titularului, și care are vocația de a fi transmis moștenitorilor, asigurând astfel continuitatea persoanei decedate – idee păstrată, de altfel, din vechiul drept roman. Cu alte cuvinte, patrimoniul devine o noțiune eminentamente subiectivă, asigurând expresia personalității juridice a subiecților de drept.

În aceste condiții, teoria dezvoltată de Aubry și Rau poate fi rezumată prin următoarele idei fundamentale, care stau la baza conceptului de patrimoniu așa cum este cunoscut, analizat dar mai ales utilizat în prezent: „Patrimoniul, în cea mai înaltă expresie a sa, este chiar personalitatea

¹ K.S. Zachariae, *Handbuch des franzoesischen Civilrechts – Cours de droit civil français*, revu et augmenté, avec l’agrément de l’auteur, par Mm. C. Aubry et C. Rau, Strasbourg, Lagier, 1839.

omului, în raporturile sale cu lucrurile exterioare” și „ideea de patrimoniu rezultă direct din cea de personalitate”.

Astfel, pentru prima dată în teoria dreptului civil, s-a susținut că patrimoniu nu reprezintă un simplu ansamblu de bunuri, ci exprimă chiar dimensiunea personalității juridice a ființei umane în raport cu drepturile ce aparțin persoanei. Altfel spus, patrimoniu îi permite individului să se exprime și deci să existe în cadrul circuitului civil, în condițiile în care acesta îi oferă singura cale de a deține ceva și de a-și asuma obligații (pe baza bunurilor stăpânite). Această sinonimie conceptuală dintre personalitatea juridică a unei persoane și patrimoniu său poate fi privită ca o expresie a capacității civile a persoanei, în sensul că patrimoniu este instrumentul prin care aceasta poate dobândi drepturi și își poate asuma obligații. În lipsa unui patrimoniu (sau a oricărei structuri care se poate asimila acestuia), personalitatea juridică a unei persoane, capacitatea acesteia de a participa la raporturi juridice, nu mai poate fi concepută, fiindu-i imposibil a se manifesta efectiv.

În ceea ce privește doctrina românească, trebuie să amintim o remarcă asemănătoare în lucrarea profesorului Hamangiu, *Tratat de drept civil român*, conform căreia „patrimoniu absoarbe întreaga personalitate a omului, și nimic nu rămâne în afara patrimoniu”¹. Considerăm, în primul rând, că se face vorbire despre personalitatea juridică a persoanei, nu de conceptul de personalitate în sens psihologic, iar în al doilea rând, în situația în care se susține aici că „nimic nu rămâne în afara patrimoniuului”, ne întrebăm, în mod justificat, care este situația drepturilor extrapatrimoniale (personal-nepatrimoniale). Desigur, nu putem să aplicăm șablonul rigorii științifice în mod absolut asupra acestei exprimări, în condițiile în care nu avem de-a face cu o definiție strictă, ci mai degrabă cu o idee fundamentală exprimată metaforic, în scopul de a evidenția strânsa legătură dintre patrimoniu și personalitatea juridică, nu pentru a delimita efectiv componentele acestuia.

O altă apreciere doctrinară românească arată că patrimoniu ar constitui „unul dintre atributele personalității umane, emanație a personalității umane și expresia puterii juridice cu care este investită orice persoană”². Interesant

¹ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *op. cit.*, p. 25 și urm.

² L. Pop, L.M. Harosa, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. Universul Juridic, București, 2006, p. 15.

de remarcat faptul că, în acest caz, autorii utilizează conceptul „putere juridică”, o reminiscență istorică a lui *potestas* din vechiul drept roman, ca fiind un element al personalității juridice a oricărei persoane ce se manifestă tocmai prin existența patrimoniului. Raportul dintre proprietate (în sensul cel mai larg de avere) și putere (juridică) este unul dintre cele mai vechi fundamente ale sistemului juridic european, ce subliniază legătura strânsă dintre persoană, ca titular al unei capacități civile, și manifestarea ei în cadrul societății, prin abilitatea de a întreține raporturi juridice cu ceilalți membri ai acesteia.

Grație acestei legături strânse dintre patrimoniu și persoana fizică, acesta ar avea, așadar, o serie de trăsături specifice. În primul rând, după cum rezultă în mod evident, numai persoanele (subiectele de drept individuale) pot avea un patrimoniu. Dezvoltând această idee, putem spune, fără urmă de îndoială, că, pe de o parte, orice persoană are un patrimoniu, iar pe de altă parte, o persoană poate avea numai un singur patrimoniu. Ca o consecință logică a acestor afirmații și după cum rezultă din cele expuse mai sus, patrimoniul nu poate fi despărțit de persoană cât timp aceasta este în viață. Apreciem, astfel, că Aubry și Rau priveau patrimoniul ca o „emanație” a personalității juridice, o „proiecție” a acesteia asupra bunurilor ce îi aparțin. Cum orice subiect de drept are bunuri sau cel puțin aptitudinea obiectivă de a le dobândi, rezultă, în mod neechivoc, faptul că orice persoană are un patrimoniu.

Caracterul indivizibil al patrimoniului se poate aprecia din două perspective distincte: din ipoteza sa de universalitate de drept (juridică) și sub aspectul strânsei legături dintre elementele sale componente, idee relevantă în special de conceptul (și funcția) de gaj general al creditorilor chirografari. Trebuie să amintim că acest drept al creditorilor asupra averii debitorului lor își are originea tot în epoca incipientă a dreptului roman, unde creditorul avea dreptul asupra persoanei debitorului său în materialitatea ei, ceea ce implica posibilitatea de a-l ține pe acesta din urmă în captivitate până la plata integrală a creanței. Date fiind inconvenientele unei astfel de soluții, s-a recurs, în timp, la transformarea ei într-un drept general de retenție asupra averii debitorului, din care creditorul își putea satisface creanța. Aceasta ne duce tot la legătura dintre personalitate și patrimoniu, în sensul că putem constata din nou o echivalență a acestora, în condițiile în care dreptul creditorului asupra persoanei a fost transpus și poartă, și în prezent, asupra bunurilor acesteia.

Arătăm că identitatea dintre patrimoniu și personalitate nu implică totuși ipoteza - extremă, în opinia noastră - conform căreia separația patrimoniu-persoană nu ar fi posibilă; în condițiile date, o disociere dintre patrimoniu și persoana fizică poate exista, însă numai în situația decesului acesteia, urmând ca patrimoniul să fie transmis către moștenitorii universali sau cu titlu universal, chiar din clipa morții. În același timp, în timpul vieții titularului, numai elementele componente ale patrimoniului pot fi transmise, exclusiv cu titlu particular.

Teoria asupra patrimoniului elaborată de Aubry și Rau a corespuns perfect realităților și intereselor economice existente la jumătatea secolului al XIX-lea, când singurele întreprinderi erau cele individuale, iar societățile comerciale erau, în fapt, societăți de persoane. În atari situații, întreprinzătorii își angajau răspunderea pentru obligațiile izvorând din raporturile comerciale, în mod nelimitat, cu întregul lor patrimoniu, fapt care își avea fundamentul și explicația în caracterul indivizibil al acestuia. În același timp, numai în asemenea condiții, imposibil de imaginat în prezent, marile instituții de capital ale vremii erau dispuse să acorde credit celor doritori să-și dezvolte propria afacere.

În ciuda criticilor, de cele mai multe ori justificate, aduse de-a lungul timpului, ideea legăturii dintre personalitatea umană și patrimoniu a supraviețuit timp de mai bine de două secole, aflându-se la baza noilor reglementări în domeniu. Astfel, regăsim în Codul civil român actual prima reglementare expresă privind patrimoniul, respectiv articolul 31, inclus în cadrul titlului *Despre persoane*. În ciuda faptului că avem de-a face cu un aspect ce, la prima vedere, ar putea părea minor, legat mai mult de economia textului legal decât de substanța acestuia, constatăm că legiuitorul a considerat patrimoniul ca fiind o instituție juridică legată strâns de cea de idee de persoană. Prin urmare, cum am arătat mai sus, prima „definiție” a patrimoniului în cadrul legislației civile românești arată, prin poziționarea sa în cadrul textului legislativ, dar și prin conținut, că teoria patrimoniului-personalitate rămâne una dintre cele mai importante considerente teoretice asupra acestui concept și că își va menține această poziție dominantă pentru mult timp de acum înainte.

2.2. Teoria patrimoniului-scop (de afectatiune)

Născută tocmai în urma constatării inconvenientelor practice ale teoriei personaliste, teoria patrimoniului de afectatiune reflecta necesitățile unei

societăți unde circulația capitalului începe să dobândească o importanță din ce în ce mai mare, iar formele tradiționale de proprietate făceau obiectul unor reforme semnificative. Această nouă teorie și-a făcut apariția pentru prima dată la finele secolului al XIX-lea în doctrina juridică europeană, având, pe lângă o semnificație juridică, una politică, opunându-se influenței gândirii juridice franceze asupra sistemelor de drept tributare acesteia.

Fondatorii acestei teorii sunt considerați a fi juriștii Bekker, prin lucrarea *Zweckvermögen, insbesondere Peculium, Handels vermögen und actiengesellschaften. Zeitschrift für das Gesammte Handelsrecht* (1861), Brinz, prin *Lehrbuch der Pandekten* (Erlagen, 1860) și, respectiv, Uger, prin tratatul intitulat *Zur Lehre von den juristischen Personen (Kritische Übersicht der deutschen Gesetzgebung und Rechtswissenschaft)* (1860).

Potrivit noilor concepții, ideea de „persoană” ca unic temei și rațiune de a fi a patrimoniului este înlocuită cu cea de „scop”, patrimoniul fiind deci o masă de bunuri afectate unei destinații comune. Se susținea, în același timp, ideea separării patrimoniului (general) al unei persoane în diferite universalități distincte, numite patrimonii de afectațiune, separare justificată de obiectivele concrete urmărite de persoana respectivă, fără a fi exclusă în mod absolut ideea unicității patrimoniului. Totuși, în această concepție, unicitatea nu era determinată de persoană, în calitate de titular al patrimoniului, ci de scopul avut în vedere la constituirea patrimoniului respectiv.

Într-o atare viziune, personalitatea juridică a persoanei nu se mai confundă cu patrimoniul, care trebuie să rămână ceea ce este: o universalitate de drepturi și obligații afectate unui scop comun. Se admite totuși că, în cadrul patrimoniului general al unei persoane, se pot individualiza universalități specializate independente. În plus, spre deosebire de unul dintre aspectele esențiale ale teoriei clasice, se consideră că nu există niciun impediment ca aceste patrimonii de sine stătătoare să poată forma obiectul unei transmisiuni între vii. Astfel, patrimoniul este într-o permanentă schimbare, în timp ce personalitatea juridică rămâne, cu unele mici excepții, constantă. Rezultă că orice universalitate de drepturi și obligații patrimoniale, reunite printr-o legătură intelectuală și afectate unui scop comun, poate constitui un patrimoniu independent, cu o existență separată de patrimoniului general și de alte patrimonii de aceeași natură, fiecare cu laturile sale active și pasive, ce aparțin aceluiași titular.

Într-o formulare cel puțin interesantă, s-a afirmat că patrimoniul de afectațiune poate deveni o universalitate juridică aparținând propriei